

INKLYUZIV TA'LIM JARAYONIDA BOLALARNI IJTIMOY HAYOTGA TAYYORLASHNI TAKOMILASHTIRISH

Shavkatova Gulidabonu Yaxshiboy qizi

Andijon davlat pedagogika instituti,
pedagogika fakulteti, boshlang'ich ta'lim yo'nalishi talabasi
<https://doi.org/10.5281/zenodo.20081655>

Annotatsiya: Ushbu maqolada inklyuziv ta'lim sharoitida alohida ta'lim ehtiyojlari bo'lgan bolalarni ijtimoiy hayotga moslashtirish va ularning ijtimoiy ko'nikmalarini rivojlantirish masalalari tahlil qilinadi. Tadqiqot davomida bolalarni jamiyatga integratsiya qilishning pedagogik va psixologik usullari o'rganilib, ijtimoiy hayotga tayyorlash jarayonini takomillashtirish bo'yicha amaliy takliflar ishlab chiqilgan.

Kalit so'zlar: inklyuziv ta'lim, ijtimoiy moslashuv, integratsiya, pedagogik texnologiya, imkoniyati cheklangan bolalar, ijtimoiy kompetensiya, reabilitatsiya.

Аннотация:

В данной статье анализируются вопросы социальной адаптации и развития социальных навыков детей с особыми образовательными потребностями в условиях инклюзивного образования. В ходе исследования изучены педагогические и психологические методы интеграции детей в общество, а также разработаны практические предложения по совершенствованию процесса подготовки к социальной жизни.

Ключевые слова: инклюзивное образование, социальная адаптация, интеграция, педагогические технологии, дети с ограниченными возможностями, социальная компетенция, реабилитация

Abstract:

This article analyzes the issues of social adaptation and the development of social skills of children with special educational needs in the context of inclusive education. In the course of the research, pedagogical and psychological methods of integrating children into society were studied, and practical proposals were developed to improve the process of preparation for social life.

Keywords: inclusive education, social adaptation, integration, pedagogical technology, children with disabilities, social competence, rehabilitation

Kirish

O'zbekiston Respublikasining bugungi taraqqiyot bosqichida inson qadri va uning manfaatlarini ta'minlash davlat siyosatining ustuvor yo'nalishiga aylandi. Prezident Shavkat Mirziyoyev ta'kidlaganlaridek: "Bizning asosiy maqsadimiz – imkoniyati cheklangan har bir bola o'zini jamiyatning to'laqonli a'zosi deb his qilishi uchun barcha sharoitlarni yaratib berishdir."

Ushbu ezgu g'oya asosida inklyuziv ta'lim tizimi nafaqat bilim berish, balki bolalarni mustaqil hayotga va ijtimoiy munosabatlarga tayyorlashni o'z oldiga maqsad qilib qo'yadi. Shu sababli, inklyuziv ta'lim jarayonida bolalarning ijtimoiy adaptatsiyasini takomillashtirish bugungi kun pedagogikasi oldida turgan eng dolzarb vazifalardan biri hisoblanadi.

Adabiyotlar tahlili

Inklyuziv ta'lim nazariyasi L.S. Vigotskiyning "defektologiya" va "ijtimoiy tarbiya" haqidagi qarashlariga tayanadi. Uning fikricha, bolaning rivojlanishidagi nuqson emas, balki

"ijtimoiy dislokatsiya" (jamiyatdan uzilib qolish) asosiy muammo hisoblanadi. Shuningdek, xorijiy olimlardan D. Mitchell va mamlakatimiz tadqiqotchilari ishlarida inklyuziv ta'limning metodologik asoslari yoritilgan. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, ijtimoiy hayotga tayyorlashda faqatgina o'quv dasturlari emas, balki maktabdagi psixologik muhit va pedagogning kasbiy tayyorgarligi hal qiluvchi rol o'ynaydi.

Tadqiqot metodologiyasi

Maqolani tayyorlashda quyidagi usullardan foydalanildi:

Qiyosiy tahlil: Umumta'lim va ixtisoslashtirilgan maktablardagi ijtimoiy moslashuv dasturlarini solishtirish.

Kuzatish: Inklyuziv sinflarda bolalarning o'zaro muloqot jarayonini o'rganish.

Modellashtirish: Bolalarni ijtimoiy hayotga tayyorlashning takomillashtirilgan pedagogik modelini yaratish.

Asosiy qism

Inklyuziv ta'lim jarayonida bolalarni ijtimoiy hayotga tayyorlash murakkab pedagogik jarayon bo'lib, u nafaqat o'quv dasturlarini o'zlashtirishni, balki bolaning jamiyatdagi o'rnini anglashini ham nazarda tutadi. Asosiy e'tibor quyidagi uchta yo'nalishga qaratiladi:

1. Ijtimoiy ko'nikmalarni shakllantirish: Alohida ehtiyojli bolalarda muloqotga kirishish, o'z fikrini bayon qilish va atrofida gilar bilan hamkorlik qilish qobiliyatini rivojlantirish.
2. Psixologik adaptatsiya: Bolaning o'z imkoniyatlariga bo'lgan ishonchini oshirish va undagi "ijtimoiy begonalashuv" hissini bartaraf etish
3. Muhitning moslashuvchanligi: Maktabdagi barcha ishtirokchilar (o'qituvchilar, o'quvchilar va ota-onalar) o'rtasida o'zaro yordam va bag'rikenglik muhitini yaratish.

Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, inklyuziv muhitda tahsil olayotgan bolalar ixtisoslashtirilgan muassasalardagi tengdoshlariga qaraganda 30% tezroq ijtimoiy muloqotga kirishadilar. Bu esa ta'limning ushbu shakli bolalarni real hayotga tayyorlashda eng samarali vosita ekanligini isbotlaydi. Muhitning moslashuvchanligi: Maktabdagi barcha ishtirokchilar (o'qituvchilar, o'quvchilar va ota-onalar) o'rtasida o'zaro yordam va bag'rikenglik muhitini yaratish.

Taklif va mulohazalar

Inklyuziv ta'lim samaradorligini oshirish va bolalarni ijtimoiy hayotga muvaffaqiyatli tayyorlash maqsadida quyidagi mulohazalar ilgari suriladi:

1. Ijtimoiy ko'nikmalar darslari: O'quv dasturiga bolalarning mustaqil hayotiy faoliyatini (muloqot, o'z-o'zini boshqarish) rivojlantiruvchi maxsus treninglarni tizimli kiritish.
2. "Tengdosh-tengdoshga" tamoyili: Sinfda sog'lom o'quvchilar va alohida ehtiyojli bolalar o'rtasida doimiy muloqot va o'zaro yordam muhitini yaratish orqali ijtimoiy to'siqlarni bartaraf etish.
3. Individual yondashuv: Har bir bolaning psixologik imkoniyatidan kelib chiqib, uning jamiyatga moslashish darajasini kuzatib boruvchi individual rivojlanish xaritasini yuritish.
4. Pedagogik kompetensiya: O'qituvchilarning nafaqat ta'lim berish, balki bolalarni ijtimoiy integratsiya qilish bo'yicha malakasini muntazam oshirib borish.
5. Uch tomonlama hamkorlik: "Maktab-oila-mahalla" zanjiri asosida bolaning darsdan tashqari vaqtda ham ijtimoiy faolligini qo'llab-quvvatlash

Xulosa

Bolalarni ijtimoiy hayotga tayyorlashni takomillashtirish inklyuziv ta'limning yakuniy maqsadi hisoblanadi. Maqolada ilgari surilgan takliflar bolalarning jamiyatda o'zlarini to'laqonli his qilishlariga va kelajakda mustaqil hayot kechirishlariga xizmat qiladi. Ijtimoiy integratsiya faqat ta'lim maskanida emas, balki keng jamoatchilik ongida ham amalga oshishi lozim.

Adabiyotlar, References, Литературы:

1. Vigotskiy L.S. Osnovi defektologii. — M.: Pedagogika, 2003.
2. Mitchell D. Effektivnie pedagogicheskie texnologii vnutri inklyuzivnogo obrazovaniya. — M.: Perspektiva, 2011.
3. O'zbekiston Respublikasining "Ta'lim to'g'risida"gi Qonuni. 2020-yil.
4. G'oziyev E. Ontogenez psixologiyasi. — Toshkent, 2010.
5. Inklyuziv ta'limni tashkil etish bo'yicha metodik qo'llanma. — Toshkent, 2021.